

Allmän värnplikts betydelse för försvarsviljan hos svenska folket.

En teoriprovande studie av vilken påverkan allmän värnplikt
har på den svenska försvarsviljan.

Abstract

The impact of conscription on the willingness to defend one's country is not clear in previous science. In a number of governmental documents published by the Swedish government, emphasize the need of broad popular support among the people regarding defending Sweden. As we now face an increased need of participation in the total defence and increased recruitment to the Swedish armed forces, there is a necessity of understanding the influencing factors regarding the willingness to defend one's country such as conscription.

This study has compared a number of influencing factors on the Swedish populations willingness to defend themselves. The procedure has been to compare three different periods, with general conscription, dormant duty and reintroduced general conscription. By comparing the same country under three different conditions, increases the credibility. The main source that has been used for this study is opinion survey that are regularly conducted in Sweden.

The study shows that conscription has some positive effect on the willingness to defend one's country among the inhabitants of Sweden. The result does not clearly show that the duty itself has an increasing effect, but rather shows that the number of conscripts are the main cause.

Nyckelord: försvarsvilja, värnplikt, motståndskraft, militärt försvar, psykologiskt försvar

Antal ord: 9 755

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Bakgrund	1
1.1.1	Pliktens utveckling	1
1.1.2	Försvarsvilja	2
1.2	Frågeställning, syfte och målsättning	3
1.3	Tidigare forskning	4
1.4	Avgränsningar	6
1.5	Disposition, utformning av rapporten	7
2	Metod	8
2.1	Fall	8
2.2	Arbetsätt	8
2.3	Källor	10
2.4	Studiens trovärdighet	10
3	Teorier	12
3.1	Teori	12
3.1.1	Positiv effekt av värnplikt	12
3.1.2	Negativ effekt av värnplikt	13
3.1.3	Forskningsstöd för övriga variabler	13
3.2	Hypoteser	14
4	Analys	15
4.1	Enkätundersökningarna	15
4.2	Beroende variabeln	16
4.3	Val av oberoende variabler	16
4.3.1	Militära hotbilden	17
4.3.2	Hot från terrorism	17
4.3.3	Förtroendet för Försvarsmakten	18
4.3.4	Konjunkturen	18
4.4	Resultat av jämförande analysen	19
4.5	Diskussion kring analysen	20
4.5.1	Rysslands påverkan	20
4.5.2	År 2014, en oroande utveckling	21

4.5.3	Terrorattentat	22
4.5.4	Konjunktorens påverkan	22
4.5.5	Förtroendets påverkan	23
4.5.6	Fördjupad analys av Försvarsviljan.....	24
4.5.7	Övriga frågeställningar i undersökningarna.....	25
5	Avslutning.....	26
5.1	Diskussion och slutsatser	26
5.1.1	Värnplikten påverkan på försvarsviljan.	26
5.1.2	Samhällsdebattens påverkan på förtroendet.....	27
5.1.3	Ekonomiska utvecklingens betydelse.....	28
5.1.4	Försvarsviljan har stor tröghet.....	29
5.2	Förslag på vidare forskning.....	29
6	Referenser.....	31
7	Bilaga Tabeller	34

1 Inledning

1.1 Bakgrund

1.1.1 Pliktens utveckling

Sverige ersatte 1901 indelningsverket¹ med allmän värnplikt som grund för personalförsörjning av vårt svenska försvar. Detta försörjningssystem var sedan grunden till rekrytering fram till 2010. Krigsorganisationens årliga behov styrde vilket antal personer som behövdes. Plikten gällde under många år enbart för män mellan varierande åldrar. Som exempel, låg gränsen år 1995 mellan 19 - 47 år. Värnpliktsomgångarnas storlek har varierat med åren. Som störst var de under tiden mellan 1960 och 1980 då med ca 50 000 inryckta som sedan succesivt minskade. År 2000 var antalet ca 16 000 män och kvinnor som genomförde militär grundutbildning. Efter försvarsbeslutet 2004 minskade antalet ytterligare. Från och med 1989 fanns det, oavsett befattning, inga restriktioner för kvinnor att frivilligt genomföra grundutbildning (Försvarsmakten, 2022).

2010 valde vi i Sverige att ha värnplikten vilande i fredstid och ersätta den med frivillighet och ett försvar uppbyggt på anställda soldater och sjömän (Regeringens prop. 2009/10:160). Detta på grund av ett ändrat omvärldsläge och ökat fokus på internationella insatser. Det som efterfrågades var ett mindre och flexiblere försvar med mer tränad personal. Plikten gällde endast nationellt och inte vid internationella insatser i fred, vilket var ytterligare en anledning till beslutet.

Regeringen anser att en övergång till en personalförsörjning som grundas på frivillighet för samtliga personalkategorier i insatsorganisationen väsentligt skulle förbättra förutsättningarna att skapa en insatsorganisation som motsvarar dagens krav på säkerhetspolitisk handlingsfrihet. (Regeringens prop. 2009/10:160 s.72)

I och med att omvärldsläget återigen försämras och ett ökat fokus på nationellt försvar, beslutar vi i Sverige att återinföra allmän värnplikt 2017, fick

¹ Indelningsverket, administrativt system för hantering av statens inkomster och utgifter inom äldre svensk förvaltning (Nationalencyklopedin)

benämningen totalförsvarsplikt efter år 2009 (Regeringens prop. 2009/10:160). I samband med att plikten blev vilande 2009 förändrades den att gälla både militärt och civilt försvar, vilket även innebar att den gäller för både kvinnor och män (Regeringsbeslut 3, 2017-03-02). Beslutet att återinföra plikten grundades på betänkandet "En robust personalförsörjning av det militära försvaret" (SOU 2016:63). Den visade även på att Försvarsmakten har svårigheter att på helt frivillig väg bemanna krigsförbanden. Regeringen anser att det är avgörande att krigsförbanden är uppfyllda både vad gäller personellt och materiellt för att uppnå den operativa förmågan. Man föreslår även att plikten skall kombineras med frivillighet.

Regeringen menar även att den återinförda totalförsvarsplikten kommer att innebära en god förutsättning för ytterligare tillväxt av försvaret av Sverige vid vidare försämrat omvärldsläge.

Regeringen har även fastslagit att värnplikten har en positiv inverkan på synen på Försvarsmakten hos svenska folket "Grundutbildning med värnplikt bidrar därtill till den folkliga förankringen av försvaret" (Regeringens prop. 2020/21:30, s.110).

1.1.2 Försvarsvilja

En grundförutsättning för en fungerande rekrytering och bemanning av Försvarsmakten och totalförsvaret är, att det finns en vilja hos befolkning i landet att det är värt att försvara. Ett lands försvarsvilja är ett tungt vägande argument för beslutfattares och myndigheters agerande vid säkerhetspolitiskt ställningstagande. Ett bra exempel är försvarsberedningens tydliga uttalande gällande försvarsviljan (Regeringens prop. 2020/21:30, s.156):

Folkförankring och en stark vilja att försvara Sverige är en förutsättning för totalförsvarets krigsavhållande uppgift. Folkförankring bygger bl.a. på att det finns kunskap och förståelse för samhällets och totalförsvarets behov vid kriser och krig. Folkförankring förutsätter också att människor, utöver sin ordinarie sysselsättning, intresserar sig för och direkt engagerar sig i totalförsvarets verksamhet.

Försvarsviljan har alltså, menar man, en tydlig koppling till totalförsvarsplikten, och har återigen kommit i fokus för samhällsdebatten och ligger även till grund för beslutet att upprätta Myndigheten för psykologiskt försvar. "Myndigheten ska genom sitt arbete bidra till värnandet av det öppna och demokratiska samhället, den fria åsiktsbildningen samt, genom att säkerställa försvarsviljan, Sveriges frihet och oberoende" (Dir 2021:20 s.1).

Hotbilden mot ett land har självklart stor påverkan på ett landets försvarsvilja, hotbilder kan enligt studie av Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI² vara

² Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) arbetar med forskning, metod- och teknikutveckling samt utredningar för totalförsvaret. (Regeringskansliet)

militärt som väpnat angrepp, ekonomisk krigföring och psykologisk krigföring. Hotbilder kan även vara andra typer av hot mot samhället som terrorangrepp, avbrott i infrastruktur och pandemier (Jonsson, Ingemarsdotter, Johansson, Rossbach, Wedebrand, Eriksson, 2019 s.18).

Vidare anses försvarsviljan ”utgöra en förutsättning för Försvarsmaktens rekrytering” (Jonsson och Wedebrand 2021 s.68), de menar att det ligger även i försvarsmaktens intresse på kort sikt att vi bibehåller en hög nivå för att underlätta framtida rekryteringar och på lång sikt att det skapar ett högt förtroende för landets försvar.

Avslutningsvis är landets försvarsvilja med andra ord en viktig mätning på Sveriges försvarsförmåga både vad det gäller militärt försvar och civilt försvar, en mätning på samhällelig gemenskap och tillit till samhällets institutioner. Vilket forskningsrapporten av FOI (Jonsson m.fl. 2019 s.67) uttrycker på nedan sätt:

Annorlunda uttryckt kan en avsaknad av försvarsvilja innebära att totalförsvaret inte kan fyllas med innehåll – det är trots allt vanliga människor som ska hålla i vapnen, förhindra cyberangrepp, köra lastbilarna och bedriva traumasjukvård i en ansträngande situation långt bortom det ordinarie fredstida vardagslivet. Försvarsviljan kan ur detta perspektiv ses som totalförsvarets yttersta demokratiska förankring.

1.2 Frågeställning, syfte och målsättning

Kan vi, med bakgrund av grundläggande förändringar i personalförsörjningen av totalförsvaret som värnpliktens vara eller inte vara har inneburit, se en förändring i invånarnas inställning. Frågeställningen som studien skall pröva är således:

Vilken betydelse har allmän värnplikt på försvarsviljan hos svenska folket?

Syftet med denna studie är att utröna vilken betydelse den allmänna värnplikten har för landets försvarsvilja, då det råder delade meningar i tidigare forskning om effekten är höjande eller om det rent av sänker ett lands försvarsvilja. Betydelsen är avgörande för vårt agerande vid återuppbyggnaden av det Svenska totalförsvaret. För att uppnå ett ytterligare djup kommer ett antal påverkande faktorer jämföras, för att visa på om det finns samband som spela en avgörande roll på värnpliktens påverkan på försvarsviljan i just Sverige.

Målsättningen är att med mätbart resultat och en tydlig slutsats visa vilken betydelse värnplikten har på vårt lands försvarsvilja. Förhoppningen är att ökad förståelse och ytterligare kunskap ska vara en viktig parameter för framtida beslut och ett tillskott till tidigare genomförd forskning.

1.3 Tidigare forskning

Inom området har en hel del forskning bedrivits gällande försvarsviljan hos ett land, både nationellt och internationellt. Vad det gäller svenska folkets försvarsvilja har det genomförts opinionsundersökningar med jämna mellanrum sedan 1952. Den första genomfördes av Gösta Carlsson för Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar (Carlsson 1952). Den resulterade i att 79% av Sveriges befolkning var villiga att försvara sitt land vid väpnat angrepp. Dessa undersökningar har genom åren förfinats och de senare har inte bara behandlat försvarsviljan vid traditionellt militär angrepp. De har innefattat en stor mängd frågeställningar. Undersökningarna har även förekommit vid andra typer av påfrestningar på samhället. Exempelvis genomfördes 2020 en undersökning som hade mer fokus på den rådande pandemin. (MSB 2020a).

Begreppet försvarsvilja har varit föremål för tidigare forskning. I en tidig svensk studie genomförd av Jonsson och Månsson (1972), där de redogör för begreppet och hur de har använts historiskt. Man menar även att det är en typ av kulturellt fenomen mellan nationsidentitet hos ett folk och acceptans till ett militärt nationsförsvar. De menar även att detta är ett föränderligt begrepp.

FOI har på uppdrag av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB³ genomfört ett antal olika rapporter och studier i ämnena försvarsvilja, försörjningsförmåga och förståelse för olika hotbilder. I den tidigare nämnda rapporten ”civilt försvar i gråzon” (Jonsson m.fl. 2019) där man studerat det vi idag kallar civila försvaret och de utmaningar som civila försvaret står inför då landet befinner sig i ett så kallat gråzonsskede. Man menar här att försvarsviljan skulle kunna benämnas som försvarsstödjande beteende hos människor. Detta skulle då innebära att man kan studera hur människor agerar istället för hur de tänker eller vill, vilket är fallet vid de opinionsundersökningar som genomförs. Det skulle kunna innebära en skillnad i utfall på landets försvarsvilja.

I rapporten ”Försvarsvilja i teori och praktik – Om försvarsviljans betydelse” (Wedebbrand och Jonsson 2021), som också ingår i uppdraget från MSB, fokuserar man på att klargöra begreppet försvarsvilja och även dessa närbesläktade uttryck som motståndsvilja, motståndanda och motståndskraft. Man framhäver att begreppen inte tidigare har definierats av regeringen trots att det har använts i återkommande beslutande dokument (Wedebbrand och Jonsson 2021 s.13). I Forskningsrapporten hänvisar författarna till författaren Törnquists (1975) uppfattning att begreppet försvarsvilja kan delas upp i flera olika typer av försvarsvilja, han menar på att de tre olika typerna är:

- Personlig försvarsvilja
- Allmän försvarsvilja

³ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har ansvar för att stödja samhällets beredskap för olyckor, kriser och civilt försvar. Den 1 januari 2009 ersattes Krisberedskapsmyndigheten, Räddningsverket och Styrelsen för psykologiskt försvar av MSB. (MSB)

- Understödjande försvarsvilja

Den personliga försvarsviljan avser en individs personliga handlande, exempelvis att ställa upp och tjänstgöra som soldat i Försvarsmakten. Detta kan innan en kris har brutit ut bara mätas genom tyckande eller åsikter, vilket kan vara en källa till osäkerhet.

Den allmänna försvarsviljan är mer av formen att tycka, att det egna landet (nationella kollektivet) skall göra motstånd mot en eventuell angripare och mäts genom exempelvis enkätundersökningar.

Den understödjande försvarsviljan är enligt författarna det indirekta eller direkta bidraget till försvarsförmågan, så som acceptans till höjda försvarsutgifter och att ha en god hemberedskap (minska belastningen på samhället vid kris) men även mental tålighet vid krissituation (Wedebbrand och Jonsson 2021 s.34) Även denna kan till viss del mätas med opinionsundersökningar.

Vad det gäller tidigare internationell forskning som mer belyser ämnet allmän värnplikts betydelse för försvarsviljan kan nämnas Horowitz och Levendusky studie från 2011, ”Drafting Support for War: Conscription and Mass Support for Warfare”, som visar på att viljan att försvara sitt land skulle minska med ”conskript army”, det vi kallar allmän värnplikt.

Annan forskning menar att genom plikten engagerar man befolkningen i ett land för landets väpnade styrkor, vilket har positiv påverkan på invånarnas försvarsvilja. Detta menar exempelvis forskarna Christopher Anderson, Anna Getmansky och Sivan Hirsch-Hoefler i en studie från 2018.

I artikeln “Three-Decade Evolution of the Willingness to Defend One’s Own Country: the Case of the Baltic States” genomför Andžāns och Sprūds (2020) en studie i hur försvarsviljan har utvecklats i de baltiska staterna, där framgår att det är relativt stora skillnaderna i försvarsviljan mellan länderna som vi upplever som tämligen lika varandra. Alla tre länder har en sjunkande tendens från ca 75-80% vilja att försvara sitt land 1990 till knappt 50% 2019 för Lettland och ca 30% för Litauen. Medan nivån är betydligt högre på drygt 65% för Estland (Andžāns och Sprūds 2020 s.13).

Det som gör denna studie extra intressant i jämförelse med Sverige är, att även i dessa länder har allmän värnplikt skiftat med åren. Litauen har återinfört värnplikt 2015 efter den väpnade konflikten mellan Ryssland och Ukraina brutit under 2014. Medan Lettland avskaffade sin värnplikt 2007 och Estland har valt att behålla sin (Andžāns och Sprūds 2020 s.24). Enligt författarna har deras studie inte kunnat visa på ett samband mellan allmän värnplikt och försvarsvilja, då Estland ligger kvar på hög nivå medan Litauen har fortsatt sjunkande försvarsvilja efter införandet av allmän värnplikt.

Vidare har forskare runt om i världen sett att Sverige tillsammans med de nordiska länderna har en särställning i internationella undersökningar gällande försvarsviljan. Som exempel kan nämnas forskningsartikeln av Inglehart, Puranen, Welzel (2015) ”Declining willingness to fight for one’s country: The individual-level basis of the long peace”. Den menar på att ”den demokratiska freden”, som de benämner sin tes. Den bygger på att spridning av demokrati är krigsavhållande och minskar befolkningars vilja att offra sitt liv i krig. Samtidigt visar deras studie tydligt på att denna teori inte verkar vara applicerbar på de

nordiska länderna. Försvarsviljan är förhållandevis högre än i övriga Europeiska länder och har varit så under lång tid i dessa länder. Anledningen som de pekar på som förklaring, är vår närhet till en hotfull stormakt som står för en helt annan samhällsmodell och som kan spela en avgörande roll (Inglehart m.fl. 2015 s.3, 15). Deras förklaring kan alltså vara att invånarna i de nordiska länderna även lägger in försvar av demokrati och frihet i begreppet.

I undersökningen visar man även, att vid en förbättrad ekonomisk situation och förbättrade levnadsvillkor för invånare i ett land, minskar viljan att offra sitt liv och även har en minskande effekt på viljan att försvara landet (Inglehart m.fl. 2015 s.3). Genom ökad existentiell trygghet känner man sig mindre hotad av andra länder.

Genom att sammanfatta tidigare genomförd forskning ser vi ett ökat intresse för begreppet försvarsvilja. Själva begreppet har studerats och hur det kan delas upp i olika delar. Tidigare studier visar även vilka parametrar som kan påverka försvarsviljan för länder i allmänhet, och hur den kan förändras vid förändrat omvärldsläge och förändringar i samhället. Flera forskningar visar även på att de nordiska länderna har en särställning gällande försvarsviljan. Forskning på värnpliktens betydelse är begränsad. Detta gör att denna studie som är en fördjupning och ett fokus på just allmän värnplikts påverkan på Sverige, ett nordiskt land, och den svenska befolkningens vilja att försvara landet, kan ses som ett naturligt tillskott till tidigare forskning.

1.4 Avgränsningar

För att avgränsa denna studie, kommer den att begränsas till nedan beskrivna teorierna och hypoteser. Det finns en mängd olika faktorer som kan påverka försvarsviljan hos ett folk som inte kommer att ingå i analysen.

Jämförelse mellan Sverige och andra länder med värnplikt kontra yrkesarmé och påverkan på försvarsvilja är ytterligare en frågeställning som skulle vara intressant att studera och ge ökad tyngd i forskningen. Då det skulle innebära svårighet att genomföra en rättvisande jämförelse, och med risk för att detta skulle innebära ett alltför stort omfång har det utelämnats i denna begränsade undersökning.

Analysen kommer att begränsa sig till de undersökningar och forskningar som är genomförda under perioden från 1990 – 2021, och kommer inte innefatta frågeställningar och utvecklingar i samhället som sker före eller efter denna tidpunkt.

1.5 Disposition, utformning av rapporten

Det inledande kapitlet ger en beskrivning och bakgrund till studiens frågeställning, det är även en begreppsförklaring av de begrepp och uttryck som kommer att ligga till grund för studien. Här är även med ett kapitel med tidigare forskning för att ge en bredare grund för ämnet. Förklarar även nyttan med denna studie och vilken målsättning samt ambitioner som är grunden för detta arbete.

Kapitel två ger en beskrivning av vilken metod som kommer att användas och hur själva vetenskapliga arbetet kommer att läggas upp. Kommer att visa på hur de olika fallen har valts ut och det generella tankesättet som kommer att användas vid val av variabler (oberoende och beroende). Här beskrivs även de primära källor som kommer att användas för analysarbetet. Vidare beskriver kapitlet hur trovärdighet och testbarhet skall uppnås.

Kapitel tre kommer att redovisa de teorier som är basen till studien. Kapitlet kommer att ge mer djupgående analyser av de artiklar som ligger till grund för de utarbetade teorierna. Går även igenom tidigare forskning som använts vid valet av de oberoende variablerna. De hypoteser som studien utgår från kommer även de att redovisas i detta kapitel.

Kapitel fyra är en redovisning av studiens undersökning och analys. Här kommer det sammantagna analysarbetet att beskrivas, och variabler som studien bygger på och vilken påverkan de har gett på den beroende variabeln i de olika fallen. Ett antal påverkande faktorer som har haft betydelse för resultatet av jämförelsen kommer även att belysas i detta kapitel.

I det avslutande kapitlet beskrivs vilka slutsatser som kan dras av analysen. Finns det kopplingar till annan forskning? Hur står sig hypoteser och teorier mot dessa slutsatser och observationer? Finns det behov av vidare forskning och analys utifrån de slutliga reflektionerna?

2 Metod

Detta kapitel kommer att beskriva vilka metoder som används i denna studie, hur de olika fallen tagits fram och vilket arbetssätt som är valt att användas genom de olika momenten i analysfasen. Beskriver även vilka källor som är tänkta att användas, och hur en hög trovärdighet skall uppnås.

Eftersom Sverige har växlat mellan två olika grundläggande system för personalförsörjning av vårt lands försvar, allmän värnplikt kontra frivillighet, gör det att finns möjligheten att studera ett och samma land, med i övrigt tämligen lika förutsättningar.

2.1 Fall

För att kunna genomföra denna jämförande studie krävs det att man som en grund skapar ett mindre antal fall som är jämförbara med varandra. Genom att dela upp åren i svensk historia efter vilket personalförsörjningssystem som använts, skapas olika perioder eller fall som är jämförbara i en jämförande studie.

Första fallet kommer att vara Sverige med allmän värnplikt. För att inte gå alltför lång tillbaka i tiden men ändå se en trend, väljs åren mellan 1990 och 2010. Det andra fallet fokuserat på tiden som Sverige byggde rekryteringen till försvaret på frivillighet mellan åren 2010 och 2017. Slutligen det tredje fallet blir tiden i Sverige då med återinförd allmän värnplikt mellan åren 2017 och 2021.

Valet av fallen har på detta sätt valts ut genom ett så kallat strategiskt urval av fall vid en så kallad fåfallsstudie, där information har samlats in och analyserats redan innan valet. Till skillnad från studie som bygger på statistisk design som efter insamling av data i efterhand sorteras bort konkurrerande förklaringsfaktorer, (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Towns och Wängnerud 2017 s.102).

Mest lika-design uppfylls på grund av att de grundläggande faktorer som kan påverka försvarsviljan i ett land är samma i de jämförda fallen. Det geografiska läget är samma på grund av valet att genomföra jämförelsen med samma land, närheten till Ryssland samt att Sverige har valt att vara alliansfritt och neutralt är ytterligare faktorer som är samma under alla tre perioderna.

2.2 Arbetssätt

Upplägg för denna studie är att genomföra en förklarande studie av två existerande teorier och hypoteser samt jämföra dessa med genomförda

opinionsundersökningar och på det sättet komma fram till att teorierna stämmer eller inte, en teoriprovande studie med teorin i centrum (Esaiasson m.fl. 2017, s.41).

Studien kommer att vara en inomvetenskaplig forskning men med bärighet mot ett samhällsligt problem (Esaiasson m.fl. 2017, s.32). Har allmän värnplikt verkligen den betydelse för den folkliga förankringen av försvaret som vår regering så tydligt har uttalat (Regeringens prop. 2020/21:30)? Och i så fall vilken påverkan har det på försvarsviljan?

Den grundläggande forskningsdesign som kommer att användas i denna studie kommer att genomföras som en jämförande analys enligt principen mest lika-design (most similar system design, MSS) (Esaiason m.fl. 2017, s.102). Studien har på förhand inte tagit hänsyn till de opinionsundersökningar som finns presenterade, hur den beroende variabeln, försvarsviljan, har förändrats genom åren. Detta för att den in i det längsta skall vara obekant.

Analysenheterna kommer således att vara de olika tidsperioderna (tre stycken). Variabler kommer att väljas ut så att de är jämförbara mellan de olika perioderna. En svårighet med valet är att det måste kopplas mot eventuell annan forskning för att inte bli missvisande vid jämförelsen.

I valet av de olika fallen som har beskrivits ovan, har en viktig parameter varit att de skall vara så lika som möjligt vad avser de relevanta oberoende variabelerna förutom på den så kallade förklaringsvariabeln (Esaiasson m.fl. 2017, s.102). I denna studie är förklaringsvariabeln personalförsörjningssystemet, att rekrytera landets försvar med allmän värnplikt eller genom frivillighet. Den beroende variabeln kommer följaktligen att vara högre eller lägre försvarsvilja hos svenska folket.

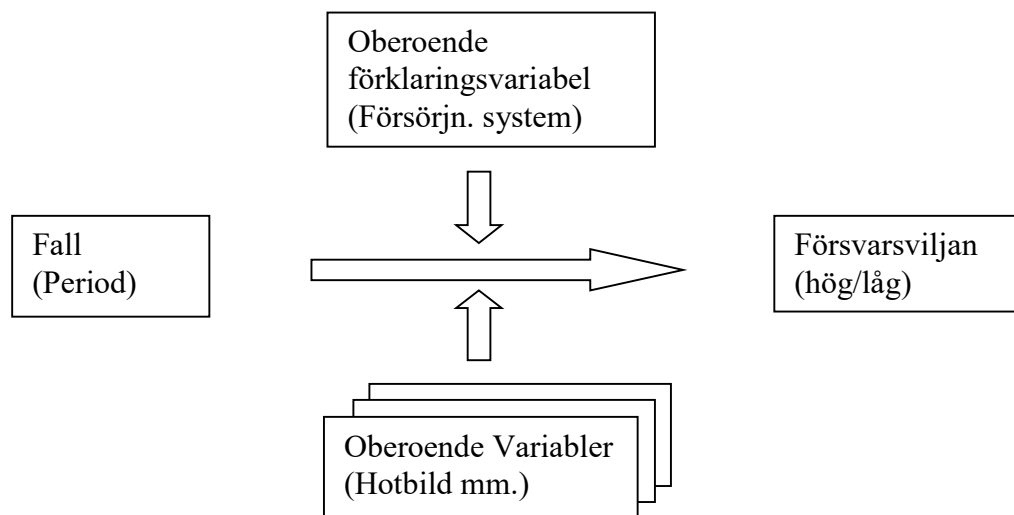

Bild 1. Förenklad beskrivning av metoden.

Exempel från tidigare forskning på relevanta oberoende variabler för ett lands försvarsvilja är länders geografiska läge, statsskick eller stora skillnader i inkomst mellan invånarna i landet (Anderson m.fl. 2018). Denna studie kommer att välja ut variabler som har varierat mellan fallen och som är jämförbara med förklaringsvariabeln.

Studien kommer att genomföras som en kongruensanalys genom att ta hjälp av tidigare forskning i ämnet och även förklara varför en oberoende variabel påverkar utfallet på den beroende variabeln. Det ger möjlighet att utveckla den kausala mekanismen mellan variablerna som tillsammans kan ge en förklarande slutsats (Esaiason m.fl. 2017, s.107).

Då de olika variablerna inte med säkerhet kommer att visa på att försvarsviljan kommer att påverkas av enskilda variabelvärden kommer de att ge en probabilistisk förklaring i undersökningen (Esaiason m.fl. 2017, s.121). Vid ett visst värde på variabeln ökar sannolikheten för ett visst utfall.

Det är mycket möjligt att denna studie kan behöva genomföra ett antal omvärderingar efterhand som undersökningen framskrider. Vilket inte skall ses som ett misslyckande (Esaiasson m.fl. 2017, s.403).

2.3 Källor

Som primära källor kommer jag i första hand främst att använda mig av de återkommande opinionsundersökningar som finns genomförda av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB. Den senast publicerade är Opinion 2020, ”Om allmänhetens syn på samhällsskydd och beredskap” (MSB 2020b). I samband med att dessa enkätundersökningar har publicerats har även FOI vid vissa tillfällen genomfört fördjupade undersökningar vars resultat tolkats i exempelvis ”Svenskarnas försvarsvilja” utgiven i december. Den kommer att vara en viktig källa till denna studie (Jonsson och Wedebrand, 2021).

För att variabelvärdena mellan de olika årens opinioner skall vara jämförbara med varandra och inte bli missvisande på grund andra påverkande faktorer eller andra påverkande händelser under tidsperioden kommer även sekundära källor i form av andra genomförda studier och forskningar att användas. Dessa källor kommer att kritiskt granskas enligt de fyra klassiska vetenskapliga grundregler, äkthet, oberoende, samtidighet och tendens (Esaiason m.fl. 2017, s.291-296). Undersökningen kommer enbart att hantera öppen information för att vara så transparent som möjligt.

2.4 Studiens trovärdighet

Studien kommer att stå sig bättre än jämförelse av två olika länder. Då skulle det troligen varit flera relevanta oberoende variabler som hade skilt mellan länderna, än den förklaringsvariabel som står i centrum för undersökningen vilket skulle öka osäkerhetsfaktorn (Esaiasson m.fl. 2017, s.102). De av MSB utgivna opinionsundersökningarna har ett vetenskapligt och väl beprövat tillvägagångssätt. I bilaga som bifogas dessa opinionsundersökningar, redovisas

hur den är kvalitetssäkrad, hur rekrytering av respondenter går till m.m. På detta sätt säkerställs en hög reliabilitet (Thuren 2019, s.48).

Man använder samma återkommande frågeställningar, vid flertalet av de ställda frågorna, vilket gör de väl jämförbara. Sammantaget finns goda förutsättningar för att denna studie kommer att uppnå god trovärdighet och testbarhet (Thuren, 2019, s.192). Genom hela redovisningen av denna studie kommer det tydligt att framgå, om innehållet är hämtat från tidigare forskning och teorier med referenshänvisningar eller om det rör sig om tolkningar av framkomna resultat.

Vid en analys av de svar som har kommit in är ytterligare en aspekt den att vi har en utpräglad yttrandefrihet i Sverige, detta ökar trovärdigheten av de svenska undersökningarna ytterligare. Som motsats till det kan nämnas att även länder som benämns som diktaturer i vissa fall har höga värden på försvarsviljan, men att analys av de sammanställningarna måste göras med försiktighet (Ingehart m.fl. 2015 s.8).

3 Teorier

Kapitlet beskriver de teorier som kommer att användas som grund för studien, och den bakomliggande forskningen kring dessa. Tar även upp de teorier och forskningar som ligger bakom valet av de övriga oberoende variabler som ingår i analysen, detta för att uppnå ett välgrundat och trovärdigt resultat av studien. De hypoteser som kommer att prövas i denna forskning kommer även de att redogöras för i kapitlet.

3.1 Teori

3.1.1 Positiv effekt av värnplikt

Teorin att allmän värnplikt har en positiv effekt på ett lands försvarsvilja, som är en av utgångspunkterna till denna studie, finns beskrivet i artikeln ”Burden sharing: income, inequality and willingness to fight” (Anderson m.fl. 2018). Andersson m.fl. har i sin studie genomfört en ingående analys på sammanställningar genomförd av World Values Survey⁴. Denna är baserade på över 100 000 respondenter i ett stort antal länder. Forskarna fokuserar sin studie på hur stora ekonomiska klyftor mellan invånare påverkar försvarsviljan. I sin slutsats av analysen tar de upp ett antal andra påverkande faktorer som de ser har en positiv påverkan på försvarsviljan. Allmän värnplikt är en sådan. Förtroende för landets ledning och de väpnade styrkorna är ytterligare en. De menar även att nationsstolthet är en påverkande faktor (Andersson m.fl. 2018 s.15).

Studierna av FOI (Jonsson & Wedebrand 2021 s.64) ger stöd åt regeringens syn på värnplikten betydelse för försvarsviljan (Regeringen Prop. 2020/21:30). De ser även frivilligorganisationerna som en viktig del i byggandet av en folkförankring, och ökat förtroende för landets totalförsvar. Dessa tillsammans bidra till ökad försvarsvilja. De trycker på att värnplikten och frivilligt engagemang, har störst påverkan på den delen av försvarsviljan som benämns som den personliga försvarsviljan.

⁴ World Values Survey (WVS) är ett internationellt forskningsprogram som ägnas åt vetenskapliga och akademiska studier av sociala, politiska, ekonomiska, religiösa och kulturella värden hos människor i världen.

3.1.2 Negativ effekt av värnplikt

Som en motsats till teorin att allmän värnplikt har en positiv effekt på landets försvarsvilja finns en studie av de amerikanska forskarna Michael C. Horowitz och Matthew S. Levendusky (2011). Den nämns under kapitlet ”Tidigare forskning”, i sin studie kommer de fram till teorin, att allmän värnplikt har en sänkande effekt på försvarsviljan. Förklaringen från de amerikanska forskarna är, att individerna inte är villiga att riskera sina egna liv som värnpliktiga i krig. Detta anses sänka försvarsviljan i landet. Egenintresset väger alltså tyngre. Undersökningen är genomförd med amerikanska folket i fokus. Undersökningen är avgränsad till att jämföras med de konflikter som engagerat Amerika under den senare tiden, inte det scenario som rådde under andra världskriget då det egna landets territorium var hotat. Det gör att personerna i undersökningen mer likställer de väpnade styrkornas uppgifter med internationella insatser med utrikespolitiska målsättningar (Horowitz, Levendusky 2011, s 2). Deras resultat av undersökningen visar att försvarsviljan skulle minska med 17%, vid insats i en högriskkonflikt, om de väpnade styrkorna skulle vara sammansatta av värnpliktiga. Och inte av den nuvarande frivilliga formen.

Men även deras forskning visar att en värnpliktsarmé ger en större folkförankring i krigsmakten och i den politik som ligger till grund för de avgörande besluten hos de ledande i landet.

Det kan med dessa förutsättningar möjligtvis vara svårt att jämföra med vårt svenska sätt att se på försvaret, som sedan 2015 åter tydligt prioriterar det nationella försvaret. Det kan man tydligt se i inriktningen av försvaret, ”Det militära försvaret genomgår i och med försvarsbeslutet 2015 en omställning där försvaret åter inriktas mot nationella uppgifter” (Regeringens prop. 2020/21:30, s. 98).

3.1.3 Forskningsstöd för övriga variabler

Då ett land utsätts för ett yttre hot från annat land eller organisation ökar viljan hos befolkning att försvara sig, denna vedertagna teori visar Jonsson och Wedebrand på i sin forskningsrapport även stämmer på det svenska samhället (2019 s.61). Den upplevda hotnivån ökar försvarsviljan. Författarna Dan Reiter and Allan Stam visar även på att det demokratiska samhället har en högre stridsvilja. Detta leder enligt dem till en gynnsammare krigsutgång för länder med en samhällelig förankring av kriget.

Även vid hot om terrorism visar internationell forskning på att försvarsviljan ökar. Efter terrorattentaten i Paris 2015 ökade t.ex. antalet personer som sökte värvning i Franska armén markant (Ahlman 2015).

Andra teorier som visar på faktorer som har påverkan på försvarsviljan hos invånare i ett land är bland annat den ekonomiska utvecklingen. Ingehart m.fl. (2015) menar att, i kombination med ökade levnadsstandard och ökad valfrihet har den en sänkande effekt. Att svenska samhället skulle ha förändrats vad det gäller valfrihet under den studerade perioden är inte så troligt. Men tillsammans

med resultatet av Anderson m.fl. (2018) studie på minskad försvarsvilja i länder med stora inkomstklyftor kan visa på att konjunkturförändringar skulle kunna ge upphov till förändring av försvarsviljan.

Vid studien av de baltiska stater som Andzans och Spruds (2020) genomförde stärker de teori, att vid ett högt förtroende för landets väpnade styrkor och styret av landet tillsammans med en hög nationalism, var faktor som gav positiv påverkan på de baltiska ländernas försvarsvilja. Ingehart m.fl.(2015) anser även de att det är starkt påverkande faktorer. Förtroende för Försvarsmakten har pendlat i vårt svenska samhälle, vilket skulle kunna vara en påverkande faktor på svenskens försvarsvilja.

3.2 Hypoteser

Genom att använda de olika teorierna gällande värnpliktens påverkan på försvarsviljan, blir således de empiriskt testbara hypoteserna:

- H1: Allmän värnplikt höjer försvarsviljan hos svenska folket.
- H2: Allmän värnplikt sänker försvarsviljan hos svenska folket.

Strategin med forskningen är alltså att på detta sätt belysa en motsättning eller kontrovers i tidigare forskning (Esaiasson m.fl. 2017 s.34). Genom att pröva dessa teorier kan man påvisa vilken av teorierna som skulle vara mest applicerbar på vår svenska försvarsvilja. Genom att ställa de teorier som beskrivits ovan som jämförande oberoende variabler får denna studie även möjlighet att verifiera om dessa teorier även gäller för vårt svenska samhälle.

4 Analys

Kapitlet analys kommer att vara en beskrivning av själva analysarbetet, vilket syfte enkätundersökningarna har och hur de är genomförda. Kapitlet kommer även att beskriva strategin vid valet av de oberoende variablerna och vilken indelning som har varit lämplig att använda, även hur studien har valt att hantera variabelvärdena för att de skall bli jämförbara med varandra. Underrubriken som handlar om den beroende variabeln, försvarsviljan, tar upp hur den är formulerad i undersökningarna och de förändringar som har genomförs genom åren.

Slutligen redovisas även frågeställningar som är ställda till medborgarna i enkätundersökningarna som inte ingår i den genomförda jämförande analysen. Men som kommer att användas i de slutsatser som kommer att dras av analysen och de avslutande diskussionerna.

4.1 Enkätundersökningarna

Enkätundersökningar som ligger till grund för opinionsundersökningar gällande svenska folkets uppfattning om ”Allmänhetens syn på samhällsskydd, beredskap, säkerhetspolitik och försvar” (MSB 2020b) har genomförts i över 60 år och med början 1952 (Carlsson, 1952), de har pågått med vissa undantag årligen till 2020 (MSB 2020b). De har publicerats av olika organisationer genom åren. De första åren var det Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, vilken omorganiserades till Styrelsen för psykologiskt försvar, SPF, år 1985, som hade ansvaret för dessa undersökningar. År 2009 bestämde regeringen (Regeringens prop. 2007/08:92) att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap skulle bildas och tog då över ansvaret för de efterföljande undersökningarna.

Undersökningen har genomförts på olika sätt genom åren. Fram till 1991 baserades resultatet på besöksintervjuer och under 1990-talet som telefonintervjuer för att därefter övergå till postenkäter. Nu från och med 2009 genomförs den som en webpanelundersökning (MSB 2016).

Antalet respondenter har varierat men har varit omkring 1000 individer de senaste åren. Individerna är folkbokförda i Sverige och är mellan 18-74 år. För att undersökningen skall ge en hög reliabilitet (Thuren 2019, s.48) har undersökningen viktats för att spegla befolkningen vad det gäller ålder, könsfördelning, längd på utbildning, var i landet de är bosatta och ortsstorlek. (MSB 2016).

I samband med publicering av utredningarna har även en enklare analys genomförts på de resultat där nivåer har en markant förändring gentemot föregående undersökning. En viktig parameter som måste beaktas vid dessa

undersökningar är, att det för merparten av respondenterna handlar om en attityd eller ett tyckande vid svaret av frågorna. Detta då väldigt få har upplevt kris eller krig vilket flera av frågeställning syftar mot.

4.2 Beroende variabeln

För att kunna jämföra svenska folkets försvarsvilja i fred under de olika fallen, har följande frågeställning använts, vilken har funnits med sedan undersökningarna började (MSB 2020b):

Antag att Sverige anfalls. Tycker du att vi bör göra väpnat motstånd även om utgången för oss verkar oviss?

Frågeställningen har varit samma genom åren och endast ändrats i texten från ”Ni” till ”du”. Däremot ändrades svarsalternativen från enkla ja och nej-svar till den mer utökade svarsskalan. ”Ja, absolut”, ”Ja, kanske”, ”Nej, tveksamt”, ”Nej, absolut inte” samt ”ingen åsikt” (MSB 2020b). Denna förändring genomfördes 1991 vilket gör att det inte kommer att påverka detta analysarbete.

Under vissa perioder har undersökningen även innehållit följdfrågor till den traditionella ”försvarsviljefrågan” där respondenten får uppge anledningar till att vi skall göra motstånd, eller till att inte göra motstånd. Som exempelvis frågan ”Vad är det Du tycker är viktigast att försvara?”, eller ”Vilken är den främsta orsaken till att Du anser att vi inte bör göra väpnat motstånd om vi skulle bli anfallna?” (SPF 1999 s.81-82). Då dessa frågor inte täcker samtliga analysenheter har resultaten inte använts i analysen. Resultaten är ändå användbara vid slutsatser och avslutande diskussionen av studien. Av samma anledning kommer även den ytterligare förfinade frågeställningen som tillkom 2018 (MSB 2018) att beröras.

Antag att Sverige anfalls. Är du då själv beredd att delta i olika uppgifter inom totalförsvaret (det civila eller det militära) utifrån din förmåga och dina färdigheter?

Svaren på frågan ger en mer nyanserad bild av den personliga försvarsviljan hos svenska folket även om det rör sig om en uppfattning i fredstid. Till skillnad från den ursprungliga frågan som mer handlar om ett mått på den allmänna försvarsviljan hos medborgarna.

4.3 Val av oberoende variabler

Vid valet av oberoende variabler har analysarbetet genomförts med ett strategiskt urval och indelning av variablerna för att ge en så god jämförbarhet som möjligt. Eftersom enkäterna innehåller en mängd frågeställningar, har endast ett mindre

antal valts ut, då de har bärighet mot de teorier som beskrivits under teorikapitlet och de hypoteserna rörande värnplikens betydelse för försvarsviljan.

4.3.1 Militära hotbilden

Den första oberoende variabeln är den militära hotbild som medborgarna upplever finns mot Sverige från internationella aktörer. Ett antal frågeställningar har sammanslagits som motsvarar denna variabel (MSB 2018):

Om du tänker på Sverige de närmaste fem åren -hur oroande tycker du då att följande förhållanden är för oss i vårt land? – Utvecklingen i Ryssland

Hur tror du att den militära situationen i vår närhet har förändrats om tio år?

Hur stora tror du riskerna är för att det som händer i världen idag kan leda till militära konflikter (krig) i stora delar av Europa?

Arbets sättet som har valts är att genomgående slå samman svaren ”ganska troligt/oroad” och ”mycket troligt/oroad”. Det ger en mer generell bild av svaren, då kravet på sådan noggrannhet inte anses vara nödvändig. För att kunna jämföra ”Hur tror du att den militära situationen i vår närhet har förändrats om tio år?” med de andra variablerna har vid frågeställningen använt svaret ”har blivit otryggare än idag” som värde på ökat hot.

För att uppnå ett jämförbart variabelvärde mellan de tre fallen, har ett medelvärde i procent av de olika hotbilderna i de ingående årens undersökningar räknats fram. Procenttalen har därefter jämförts mellan fallen, de perioderna som har en förhållandevis högre oro har då fått variabelvärdet *hög*, på motsvarande sätt har de perioder med förhållandevis låg oro fått benämningen *låg*. Hotbildsanalysen beskrivs i figur 1. under kapitel 4.4 Resultat av jämförande analysen.

4.3.2 Hot från terrorism

Den andra oberoende variabel är befolkningens upplevda hot från terrorism. Vid denna jämförelse har använts sammanställning hämtad från SOM-institutet⁵ vid Göteborgs universitet. De genomför årligen undersökningar på personer mellan åldrarna 16-85år, boende i Sverige. Resultatet publiceras i ”Svenska trender” (Martinsson och Andersson 2021, s.21). Frågeställningen som har använts är:

⁵ SOM-institutet vid Göteborgs universitet grundades år 1986 med syftet att genomföra frågeundersökningar och arrangera seminarier inom ämnesområdet Samhälle, Opinion och Massmedia. Institutet är idag en centrumbildning vid Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG) vid Göteborgs universitet

“Om du ser till läget idag, hur oroande upplever du själv följande inför framtiden? – Terrorism?”

Svarsalternativen som använts till denna jämförelse är ”mycket oroande” och ”ganska oroande” och ger en möjlighet att visa på vilken påverkan, hotet om terrorism har på försvarsviljan. Anledningen att det är underlag hämtat från SOM-institutet som används och inte från de av MSB genomförda undersökningar är på grund av att frågeställning angående terrorism inte har funnits med vid samtliga av åren som ingår i studien.

4.3.3 Förtroendet för Försvarmakten

Den tredje oberoende variabel är befolkningens förtroende för vårt lands väpnade styrkor. Även här används SOM-institutets mätning ”Svenska förtroendetrender, 1986-2020” (Falk 2021). Den frågeställning som har valts ut gällande Försvarmakten är mellan åren 1986 och 2008 (s.48):

Hur stort förtroende har Du för det sätt på vilket följande samhällsinstitutioner och grupper sköter sitt arbete? – försvaret?

medan frågeställningen från 2008 är:

Hur stort förtroende har du för det sätt på vilket följande institutioner och grupper sköter sitt arbete? – försvaret?

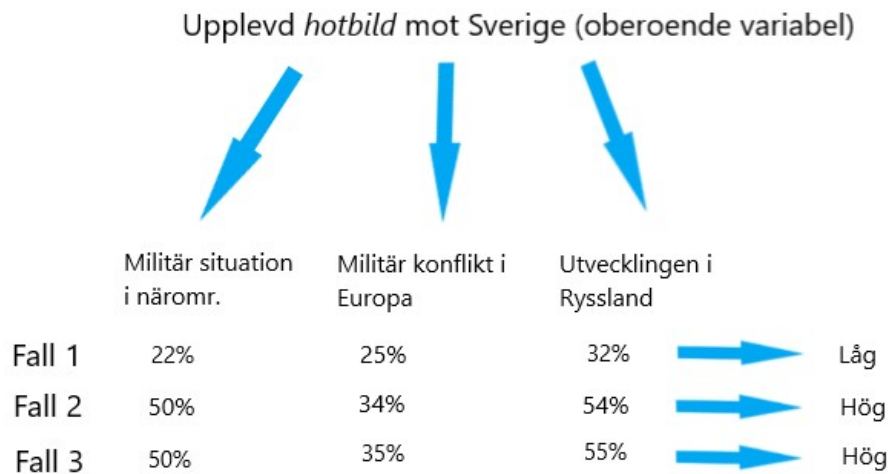
Svarsalternativen som används till denna jämförelse är ”mycket stort förtroende” och ”ganska stort förtroende”.

4.3.4 Konjunkturen

Den fjärde oberoende variabeln, konjunktur, beskriver vilken ekonomisk utveckling, konjunktur, Sverige har haft vid de olika analysenheterna. Konjunktur är nivån på den ekonomiska aktiviteten i förhållande till en trend eller jämviktsnivå och mäts mellan faktiska och den bedömda, potentiella, BNP. Bruttonationalprodukt (BNP) är måttet på den ekonomiska aktiviteten i ett land. De sammanfattande begreppen som används för att beskriva en ekonomisk utveckling är hög- alternativt lågkonjunktur (Konjunkturinstitutet 2022). Dessa kommer att vara variabelvärdena i denna analys. Högkonjunktur kännetecknas av hög sysselsättning, hög investering och stigande priser. Lågkonjunkturer å andra sidan kännetecknas av hög arbetslöshet och lägre investeringsaktivitet. Även denna variabel skulle kunna ha påverkan på den svenska försvarsviljan. Uppgifter till denna analys är hämtat från Konjunkturinstitutet (2022).

4.4 Resultat av jämförande analysen

Resultatet av den genomförda analysen av den oberoende variabeln *militär hotbild* mot Sverige med de hämtade värdena från enkäterna gav nedan upplevd hotnivå under de olika fallen.

Figur 1. Beskrivning på hur analys av oberoende variabeln *Militär hotbild* har genomförts. (Procenttalen är medelvärde av undersökningarna av de individer som svarat ”Ganska troligt/ oroad” och ”Mycket troligt/ oroad” i respektive fall).

Nedan redovisas resultatet av analysen (figur 2.) som en jämförande matris med de ingående parametrarna. Variabelvärden för de oberoende och beroende variabler kommer att presenteras som hög eller låg och är en jämförelse mellan variabelns förändring mellan analysenheterna, med de tre fallen presenterade till vänster och beroende variabeln *försvarsviljan* till höger. Genom att använda en matris kommer resultatet att beskrivas på ett tydligt och lättöverskådligt sätt, som gör det enklare att visa på de slutsatser som studien kommer att presentera. De bakomliggande data finns i Tabell 1 ”grundvärde till analys” och i tabell 2 ”Medelvärden per fall” i bilagan.

Fall	Militär Hotbild	Terrorism hot (3)	Förtroende för Försvarsmakten	Svensk Konjunktur	allmän värnplikt	Försvarsviljan
Sverige 1990-2009	Låg	Låg	Högt/Lågt (1)	Låg / Hög (2)	Ja	Hög
Sverige 2010-2017	Hög	Låg	Lågt	Låg	Nej	Låg
Sverige 2017-2021	Hög	Hög	Högt	Hög	Ja	Låg

Figur 2. Sammanfattande datamatrix. (Bakomliggande värden i Tabell 1 i bilaga.)

Not 1. Fram till 2000 har Försvarsmakten fortfarande högt förtroende för att därefter sjunka till låg nivå.

Not 2. Mellan åren 1990 till 2000 råder lågkonjunktur i Sverige för att vända och åren 2000-2009 befinner sig Sverige i en högkonjunktur.

Not 3. Vid enskilda år är hotnivån markant högre.

4.5 Diskussion kring analysen

Vid jämförelsen mellan de oberoende variablerna och den oberoende förklaringsvariabel, värnplikten, har ett antal faktorer och händelser i historien visats sig ha haft stor påverkan på enskilda värden hos de övriga oberoende variablerna som redovisas i sammanställningen ovan. Värdena är inte direkt synliga eftersom det är medelvärden som redovisas, men har ändå betydelse för de slutsatser som dras av analysen.

4.5.1 Rysslands påverkan

Vid en närmare analys av just utvecklingen av den upplevda hotbilden mot Sverige och det svenska samhället, ser vi att frågan rörande utvecklingen i Ryssland skiftar mycket mellan de olika undersökningarna. Det tyder på att en hög medvetenhet om vad som sker i Ryssland råder bland invånarna i Sverige. Det påverkar försvarsviljan. Just att frågeställningen gällande försvarsviljan är ställd på sådant sätt "Antag att Sverige anfalls" med tillägget "även om utgången för oss ter sig oviss" kan tolkas som en aggressiv och stor anfallare och peka mot Ryssland. Det tyder på att invånarna över tiden ser Ryssland som det största och mest påtagliga hotet, vilket även annan forskning har visat (Inglehart m.fl. 2015). Det är kanske inte så anmärkningsvärt om vi tittar på vårt lands historia. Ryssland har ända sedan storhetstiden varit vårt lands självklara fiende (Populär historia nr 7/2014). Ett antal militära avgöranden i vår svenska historia, har innefattat ett Ryskt angrepp. Dels på 1700-talet då vi förlorade stora delar av de svenska områdena runt finska viken. Dels i början av 1800-talet då vi förlorade Finland och ryska styrkor trängde in i Norrland. Under det kalla kriget var det uttalat att

Ryssland var det stora hotet, och pekades ut att ligga bakom flera av de kränkningar som Sverige utsattes för under denna tid.

Rysslands påverkan på den upplevda hotbilden mot Sverige är genomgående under samtliga perioder i jämförelsen, med en direkt avspeglning i den samlade upplevda militära hotbilden.

4.5.2 År 2014, en oroande utveckling.

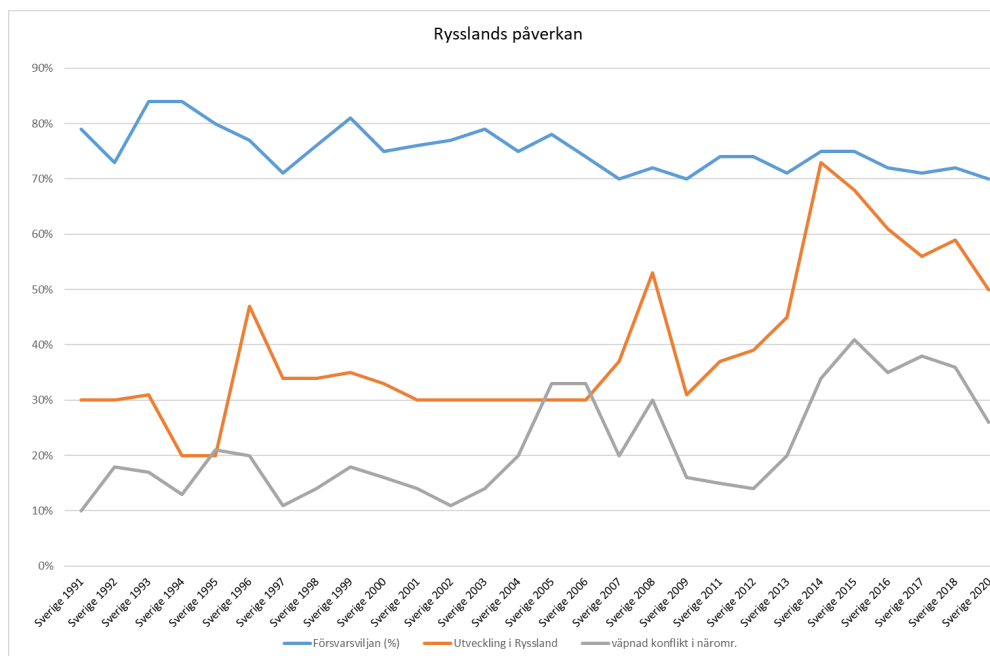
I samband med att Ryssland annekterar Krimhalvön och ger sitt stöd till separatisterna i östra Ukraina under 2014, kan man i opinionsundersökningarna tydligt se att medborgarna i Sverige påverkas (se figur 3). På frågan ”Om du tänker på Sverige de närmaste fem åren hur oroande tycker du då att följande förhållanden är för oss i vårt land?” ger en markant ökad oro. Speciellt ”synen på utvecklingen i Ryssland” som ökar från 45% året innan till 73% år 2014 och att man anser även att Ryssland utgör ett allvarligt problem för fred och säkerhet (MSB 2015).

Under samma år genomför Islamiska Staten en militär offensiv samtidigt som kriget i Syrien pågår. Det ökar oron för utvecklingen i mellanöstern. Oro för den politiska situationen i världen ökar från 58% till 68% i undersökningen (MSB 2015).

På frågan som gäller på längre sikt ”Tror du att den militära hotsituationen i vår närhet har förändrats om tio år?” svarar hela 62% att den ”har blivit otryggare än idag”, den motsvarande siffran för 2013 är 43%.

Att invånarna i Sverige upplever denna ökade oro för utvecklingen i världen visar även resultatet på frågan som rör försvarsviljan med en höjning på hela 4% jämfört med året innan. Vilket med tanke på den tröghet och de små förändringar som kännetecknar begreppet försvarsviljan är en märkbar skillnad.

Då denna försämrade utveckling av läget i vårt närområde med stor påverkan på hotbildsvariabel sker under den period då vi inte har allmän värnplikt, gör att det blir svårt att se vilken faktor som är mest utslagsgivande på försvarsviljan.

Figur 3. Beskriver Forsvarsviljan i jämförelse med oron för utvecklingen i Ryssland och oro för väpnad konflikt i närområdet.

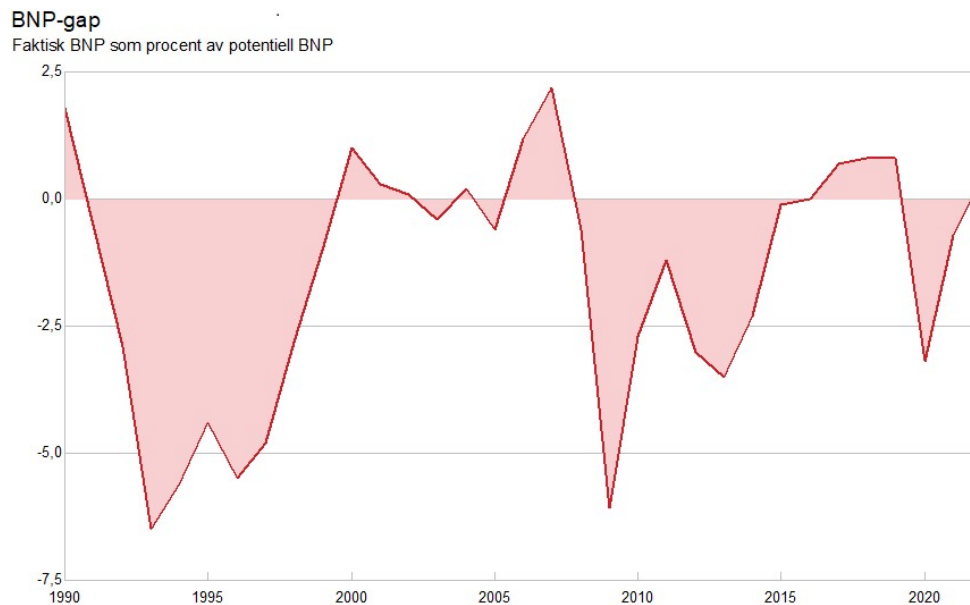
4.5.3 Terrorattentat

Hur stor påverkan terrorattentat har på resultatet av opinionsundersökningar visar att efter varje allvarligt attentat så ökar oron. Den syns tydligt på resultatet från 2011 som enligt MSB (2011) ökar från 29%, 2009 till 40% vilket var en följd av attentatet på Drottninggatan i Stockholm 2010. Det är lika tydligt efter attacken mot New York den 9 september 2001, då hotet från terrorism ökade kraftigt från 3% till 15% mellan åren 2000 och 2002. Den övergripande frågeställningen rörande försvarsviljan påverkades inte märkbart av denna händelse. Trots att medborgarnas ”oroas över den politiska situationen i världen” ökat från 37% till 49% enligt opinion 2002 utgiven av Styrelsen för Psykologiskt Försvar (2002). Analysen av terrorattentatets betydelse för invånarnas oro, visar på en relativt liten påverkan på längre sikt. Ökningen syns enbart vid de specifika årtalen, vilket inte visar på samma tendens som har uppvisats i andra länder som har utsatts för större attentat (Ahlman 2015).

4.5.4 Konjunktorens påverkan

Vid en djupare analys av landets ekonomiska utveckling i de olika fallen är variabelvärdet i det första fallet, Sverige 1990-2009, inte helt jämförbart. Mellan åren 1990 och 2000 råder lågkonjunktur i Sverige (se Figur 4). Utvecklingen vända sedan och mellan åren 2000 och 2009 befinner sig Sverige i en högkonjunktur (Konjunkturinstitutet, 2022). Vid en djupare analys av konjunktur påverkan kan vi se att under perioden med lågkonjunktur påverkas försvarsviljan relativt lite med en sänkning från 79% 1990 till 75% 2000 (SPF 2002, s.75). Mellan åren 2000 och 2009 då den ekonomiska utvecklingen är god i Sverige förändras försvarsviljan från 76% 2001 till 70% 2009. Vilket skulle tyda på att en god ekonomisk situation skulle kunna visa på en lägre försvarsvilja hos

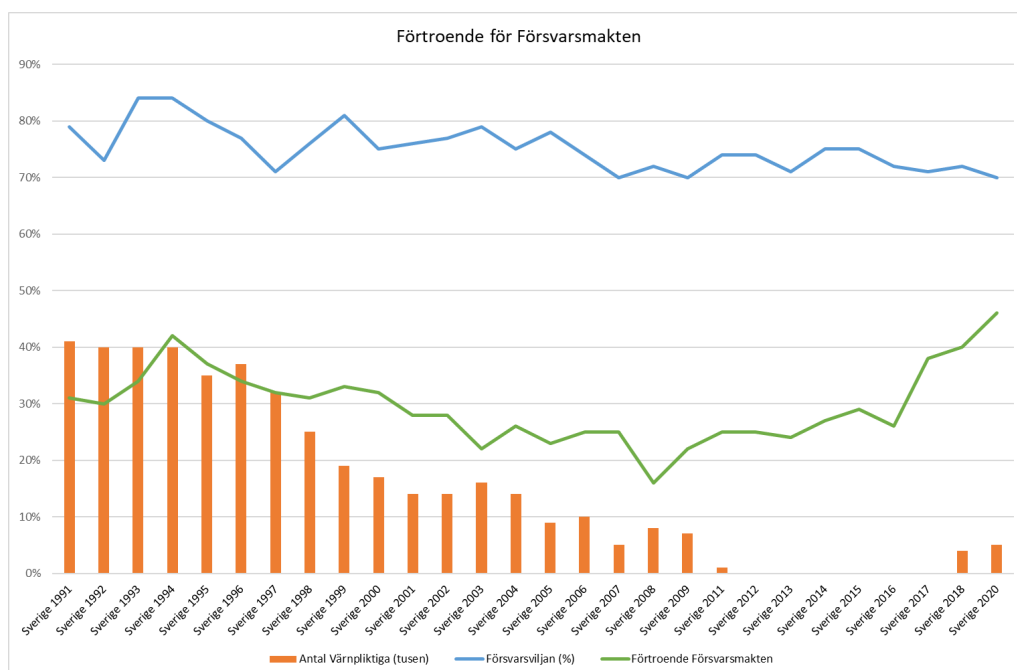
befolkningen. Studerar man de mellanliggande åren ser man att 2003 och 2005 ligger nivån på ca 78% vilket tyder på motsatsen (MSB 2015, s.96)

Figur 4. Beskrivning av konjunkturen i Sverige mellan åren 1990 till 2021 (Konjunkturinstitutet 2022).

4.5.5 Förtroendets påverkan

Efter analys av förtroendet för Försvarsmakten och hur det har utvecklats ser man att förtroendet sjönk under slutet av 1990-talet och låg på en tämligen låg nivå under hela perioden utan värnplikt (fall 2). Jämför man denna utveckling med landets försvarsvilja, ser man att den sjunkande nivån på försvarsviljan sammanfaller med förtroendet. Det visar på att det finns en koppling mellan dessa variabler. För att ge en ytterligare dimension på sambandet ligger även antalet värnpliktiga (Försvarsmaktens årsredovisning 2020) med i diagrammet nedan (Figur 5.). Vilket skulle kunna betyda att det även finns ett samband mellan just antalet värnpliktiga och förtroendet vilket bevisar att begreppet folkförankringen ökar med allmän värnplikt. Det ger även stöd till regeringens uppfattning att "Folkförankring och en stark vilja att försvara Sverige är en förutsättning för totalförsvarets krigsavhållande uppgift" (Regeringens prop. 2020/21:30, s.156) och att det även har stor betydelse för trovärdigheten för landets försvar.

Figur 5. Beskriver försvarsviljan jämfört med förtroendet för Försvarsmakten och antalet värnpliktiga.

Vid analys av frågan, ”Hur stor betydelse har följande förhållanden för att Sveriges militära försvar ska vara trovärdigt enligt din uppfattning?” (MSB 2020b), och gällande allmän värnplikt. Så visar det på att andelen som tycker att den har betydelse för trovärdigheten är relativt hög, ca 57% mellan åren 2007 och 2009, alltså åren just innan Sverige valde att ta beslutet att lägga allmän värnplikt vilande. Vid återinförandet 2017 menar 73% av de tillfrågade att värnplikten är viktig för ett trovärdigt försvar. Denna frågeställning har inte funnits med under hela undersökningsperioden vilket gör att uppfattningen inte finns dokumenterad under övriga perioder av studien.

Vidare kan man dra paralleller med medborgarnas syn på försvarsviljan, och deras syn på betydelsen av denna för ett trovärdigt försvar. Under perioden mellan åren 2009 och 2013 är synen på att försvarsviljan har en positiv inverkan lägre, ca 74%, för att stiga till 81% 2017, och ligga kvar på denna höga nivå under hela sista perioden (MSB 2020b).

4.5.6 Fördjupad analys av Försvarsviljan

De avslutande frågeställningarna som är värda att belysa, är följdfrågorna på den beroende variabeln, försvarsviljan. De har inte använts med samma kontinuitet som försvarsviljefrågan har genom åren. Under perioden från 1993 till 2002 har respondenterna svarat på ”Vad är det Du tycker är viktigast att försvara?”. Då ser man att inledningsvis under perioden var medborgarnas huvudsakliga anledning försvar av territoriet och dess gränser samt civilbefolkningen, ca 25-30%. Under slutet av perioden visar resultatet att landet som helhet är viktigast tillsammans med civilbefolkningen, på ca 20% vardera (SPF 2002, s.60). Vad det gäller de som ”anser att vi inte bör göra väpnat motstånd om vi blir anfallna” är den övervägande anledningen under hela perioden ”övermakten för stor, vi är chanslösa” på mellan 30-40% av de tveksamma individerna (SPF 2002, s.61).

Analyserar vi i stället den personliga försvarsviljan hos svenska folkets, "Är du då själv beredd att delta i olika uppgifter inom totalförsvaret (det civila eller det militära) utifrån din förmåga och dina färdigheter?" kan vi se att denna fråga endast har använts sedan 2018. Det är inte tillräckligt för att kunna genomföra någon djupare analys av resultatet. Det anmärkningsvärda i resultatet visar att en hög andel av befolkningen är beredda att delta. Ca 82% svarar "ja, absolut" eller "ja, kanske" vilket är 10% högre än nivån på försvarsviljan under motsvarande tid (MSB, 2020b s.104). Frågans formulering som syftar mot totalförsvaret och inte enbart det militära försvaret, kan spela en avgörande roll, då den även öppnar för att det inte bara är personer med militär utbildning som kan ha möjlighet att delta. Liknade resultat visar undersökningen genomförd av Wedebrand (2019, s.35) som redovisar samma siffor för "Ej fara för livet, icke-stridande roll" i villighet att delta i totalförsvaret.

Det som även är värt att ta upp i analysen av försvarsviljan är den generella trend att i 90% av de länder som WVS (Ingehart m.fl. 2015) har studerat har försvarsviljan sjunkit med ca 6% under de senaste tio åren. Vid en jämförelse med andra länder skulle det visa på en förhållandevis ökad nivå på den svenska försvarsviljan under slutet av denna studie.

4.5.7 Övriga frågeställningar i undersökningarna

Vid framtagandet av de oberoende variablerna observerades ett antal frågeställningar och deras sammanställda svar som inte ingick i jämförande studien, men som är av intresse för den fortsatta analysen och de slutsatser som kommer att dras av förklaringsvariabelns påverkan på försvarsviljan.

Vad det gäller svenska medborgares åsikter angående försvarspolitikerna är svårt att se ett tydligt mönster. Resultatet pendlar mellan åren i de olika fallen och är inte utmärkande. Förutom att nivån på dem som har svarat att de inte har någon åsikt, är högre under åren 2006 till 2013 (MSB 2020b). Kan tyda på att det var ett tämligen lågt intresse för försvaret och den politik som fördes under perioden då även antalet värnpliktiga sjönk. Hoten mot Sverige upplevdes som lägre vid denna tidpunkt. Vilket är en tydlig spegling av försvarsbeslut 2004, som innebar att försvarsmakten mer fokuserade på internationella insatser. Detta gav att försvaret av egna territoriet fick en lägre prioritering (Regerings. Prop. 2004/05:5, s.31). Under denna period har svenska folket även en sjunkande försvarsvilja enligt opinionsundersökningarna under dessa år visar (MSB 2020b). Dessa år sammanfaller inte med de år som jämförande analysen har som utgångspunkt för de tre olika fallen i studien. Vilket gör att den inte är användbar som oberoende variabel. Under inledningen av denna period finns fortfarande allmän värnplikt kvar. Däremot är antalet värnpliktiga mycket lågt.

5 Avslutning

5.1 Diskussion och slutsatser

Med ett ändrat säkerhetspolitiskt läge i vår närhet och med ett ökat behov av ett fungerande svenskt totalförsvaret, både vad det gäller det militära och civila försvaret. Har vi svenska folkets stöd i denna ”nysatsning” på landets försvarsförmåga? Nivån på försvarsviljan och vad som är påverkansfaktorer blir härmed en viktig frågeställning. Detta kapitel kommer att beskriva vad studien har kommit fram till med koppling till olika teorier och ställda hypoteser. Finns stöd för detta i tidigare forskning eller har nya slutsatser framkommit?

Slutsatserna efter denna studie visar på stor komplexitet då flera faktorer har eller kan ha påverkan på varandra. Nedan kommer de viktigaste slutsatserna att redovisas.

5.1.1 Värnplikten påverkan på försvarsviljan.

Efter analys av det resultat som har framkommit i analysarbetet kan ett antal slutsatser dras mot den frågeställning studien har som utgångspunkt, huruvida värnplikten påverkar försvarsviljan. Enligt den sammanställda matrisen som beskriver jämförelsen av de olika variablerna, visar den inte på att allmän värnplikt har en höjande effekt på försvarsviljan. Kombinationen av påverkande faktorer, gör att analysen inte direkt kan stärka den första hypotesen H1, i de fall (1 och 3), då allmän värnplikt är det valda systemet för försörjning av vårt svenska försvar.

Att med utgångspunkt från den andra hypotesen H2, att värnplikt däremot skulle ge en sänkande effekt på försvarsviljan visar inte denna studie. Teorin som grundar sig på forskning av Horowitz och Levendusky (2011) och är genomförd på det amerikanska folket och visar inte att den är applicerbart på vårt svenska samhälle och försvar.

Vid en djupare analys av allmän värnplikts påverkan kan studien även visa på att det inte behöver vara just plikten i sig, som är den avgörande faktorn som tidigare forskning menar (Andersson m.fl. 2015). Denna studie kan visa på att det faktum att antalet som genomför värnplikten i jämförelse med försvarsviljan har ett samband. Genom att utvidga studien till att även jämföra antalet inryckta med nivån på försvarsviljan (se bild 5), kan vi exempelvis se att åren med fortfarande

stora värnplikts kullar 1990 till 1995 har vi en fortsatt hög nivå på försvarsviljan i Sverige. 80% var för väpnat motstånd 1995. Under de efterföljande åren sjönk försvarsviljan samtidigt som antalet värnpliktiga minskade, detta trots att hotbilden fortfarande ansågs som hög (SPF 1998).

Värnplikten verkar även ha ett kausalt samband med förtroende och försvarsviljan. Vid de tillfällen som stor andel genomfört värnplikt och ett högt förtroende finns för Försvarsmakten, visar studien att försvarsviljan är som högst. Stort antal värnpliktiga ger sannolikt ett högt förtroende i samhället, förutsatt att de har en positiv syn på försvarsmakten efter genomförd utbildning.

Det kan vara en viktig slutsats, med denna kunskap har vi ett effektivt verktyg att upprätthålla vår starka försvarsvilja och stärka den ytterligare. Att öka antalet värnpliktiga till det militära försvaret till de nivåer som vi låg på under början på 1990-talet kommer troligen inte finnas behov av i en nära framtid. Ett bättre och realistiskt alternativ är att återinföra civilplikten och krigsplacering för flertalet av invånarna. Det skulle engagera stora delar av samhället i totalförsvaret, samtidigt som vi ser att det finns ett stort behov av en bättre krisberedskap. Det såg vi tydliga exempel på under den pandemi som drabbade samhället under 2018 till 2020.

5.1.2 Samhällsdebattens påverkan på förtroendet

Den sjunkande trenden för landets försvarsvilja under perioden mellan 2005 och 2013 kan förklaras med det minskade antalet värnpliktiga och att den allmänna värnplikten avskaffas vilket stödjer hypotesen, H1. Om man även väger in den samhällsdebatt som fanns under denna period, kan även den haft betydelse för den sjunkande försvarsviljan. Enligt Göran Stutz, som var ansvarig för opinionsundersökningarna mellan åren 1986 och 2009, kan samhällsdebatt vara en bidragande orsak till förändringar i försvarsviljan hos en befolkning (SPF 1998, s15). I debatten under perioden fanns röster som starkt ifrågasatte försvar med tanke på det rådande säkerhetspolitiska läget. Vilket försvarsbeslutet 2000 och 2004 tydligt tog fasta på, med minskade anslag och ett stort antal förbandsnedläggningar. I regeringens proposition 2004 är bedömningen att ”ett militärt väpnat angrepp enskilt mot Sverige fortfarande är osannolikt under överskådlig tid” och att försvaret skall ”skapa ökad förmåga till internationell krishantering och säkerhetsfrämjande” (Regeringens proposition 2004/05:5). Detta är en tydlig inriktning på att prioriteringen skall ligga på internationella insatser istället för hävdande av eget territorium. Eftersom debatten och de styrande dokumenten tydligt visar på att landet inte är hotat, ger det samma utfall som studien tidigare visat, att vid en låg upplevd hotnivå ger det en sänkning av försvarsviljan.

Eftersom denna period till viss del sammanfaller med avskaffandet av värnplikten, är detta ett tydligt exempel på hur flera faktorer har samverkat till resultatet av den sjunkande försvarsviljan under perioden. Det visar däremot inte på att den motsatta hypotesen, H2, att den avskaffade värnplikten höjer försvarsviljan hos befolkningen.

Ett ytterligare exempel på debattens påverkan visar det uttalande dåvarande överbefälhavare, Sverker Göransson gjorde i Svenska Dagbladet i slutet av 2012 (Holmström 2012). Han svarar här i klartext att ”Vi kan försvara oss mot ett angrepp med ett begränsat mål. Vi talar om ungefär en vecka på egen hand”, han tillägger ”sedan är våra resurser nedkörda på sådant sätt att motståndskraften inte är så stor”. Detta uttalande kom efter en debatt som menade, att de medel som tillförts försvaret av Sverige inte var tillräckliga för att lösa de ställda uppgifterna. Nivåerna på förtroende för Försvarmakten och försvarsviljan var vid denna tidpunkt på en anmärkningsvärt låg nivå. Trots att hotet från Ryssland ökat. Uttalandet fick mycket kritik bland annat av stadsminister, Fredrik Reinfeldt, då han hävdade att försvaret var ett ”särintresse”. Åren efter detta uttalande pågick en intensiv debatt och ökad opinionen för höjda försvarsanslag vilken även renderade i ökat förtroende för försvaret (se figur 5).

Opinionens betydelse ser man även vid mätningen av den svenska befolkningens åsikt gällande värnplikten, väl speglar beslutet att återinföra värnplikten år 2017 (Regeringsbeslut 3, 2017-03-02). Vid tiden innan detta beslut fanns en tydlig opinion att värnplikten bidrog till ett trovärdigt försvar.

Vi ser här tydligt det samband som råder mellan samhällsdebatten och förtroende för statsmakten och det svenska försvaret. En saklig och faktabaserad debatt är ett viktigt instrument tillsammans med de återkommande mätningarna av opinionen hos befolkningen för att uppnå ett högt förtroende. Och i förlängningen även ge en hög försvarsvilja.

Ett alternativ skulle vara att myndigheter skulle bedriva propagandakampanjer, som att visa på en ”påhittad” hög hotnivå, vilket på sikt skulle göra mer skada än nytta (Rossbach 2017 s.2). Därav vikten att vi har ett väl fungerande Psykologiskt försvar menar han, som är sammanhållande och på ett strategiskt sätt arbetar för att upprätthålla en stark försvarsvilja.

5.1.3 Ekonomiska utvecklingens betydelse

Tidigare forskning av länder som har haft en god ekonomisk utveckling, har visat att försvarsviljan har påverkats negativt med sjunkande nivå (Inglehart m.fl. 2015, s.3). Deras slutsats att vid ökad existentiell trygghet känner man sig mindre hotad av andra länder, verkar inte vara applicerbar på vårt svenska samhälle. Under perioder som betecknas ha högkonjunktur visar denna studie inte på att försvarsviljan har sjunkit.

Utgår man istället från forskningen av Anderson, Getmansky och Hirsch-Hoefler (2018) visar den att stora ekonomiska klyftor i samhället har en sänkande effekt på försvarsviljan. En lågkonjunktur med exempelvis högre arbetslöshet och försämrad välfärd, är jämförbar med deras hypotes. Det skulle innebära att vi under en lågkonjunktur skulle se att vår svenska försvarsvilja skulle ha en sjunkande trend. Vilket kan vara en förklaring till den mindre sänkning som undersökningen kan visa mellan åren 1990 till 2000.

En tänkbar förklaring till att det är svårt att dra tydliga slutsatser av ekonomins påverkan, kan vara att de skiftningar som hög respektive lågkonjunktur ger på vårt

samhälle är förhållandevis små jämfört med de fall som tidigare forskningarna bygger sina slutsatser på.

5.1.4 Försvarsviljan har stor tröghet

Anmärkningsvärt är resultatet av jämförelsen i det tredje fallet (2017-2021), då samtliga oberoende variabler visar på en förhållandevis hög nivå av oro, enligt de sammanställda svaren från respondenterna. Medan den beroendevariabeln är fortsatt låg. Förklaringen, som även stärker den analys som har observerats av tidigare forskning (Ingehart m.fl. 2014, s.12), är att begreppet *försvarsvilja* är ett relativt stabilt kännetecken på ett samhälle men har en stor tröghet "it changes but does so at a glacial pace" menar de. Samma uppfattning delar även Göran Stutz som ser försvarsviljan som "en fast grundhållning som ryms inom bevarandet av de demokratiska friheterna och dessa, om de hotas, skall försvaras" (SPF 1998). En noggrannare jämförande av försvarsviljan mellan de olika fallen ser vi att försvarsviljan har en sjunkande trend, men med små förändringar, vilket skulle stärka denna tes.

Resultatet för undersökningen 2014-15, visar på samma tendens då oron ökade markant för militära konflikter i närområdet, med endast marginell höjning av försvarsviljan.

Trögheten i försvarsviljan, är en slutsats som tydligt kan påvisas. Det är sannolikt en bidragande orsak till att förhållandet mellan allmän värnplikten och försvarsviljan inte tydligt kan verifieras då perioden med återinförd värnplikt är kortare (fall 3) än de jämförda fallen i denna studie.

5.2 Förslag på vidare forskning

Under slutsatser visar studien tydligt på behovet att genomföra en förnyad undersökning efter ett antal år då den återinförda totalförsvarsplikten har gjort avtryck på den svenska befolkningen. Detta med tanke på den stora tröghet som är synonymt med begreppet försvarsvilja. Vilket denna studie tydligt har verifierat. Troligtvis skulle en sådan studie kunna visa att H1, värnpliktens positiva effekt på försvarsviljan, skulle kunna stärkas ytterligare.

Detta skulle även innebära en möjlighet, att under en längre tid utvärdera det tillägget på den traditionella försvarsviljefrågan, som endast har funnits med sedan 2018 (MSB 2018).

Antag att Sverige anfalls. Är du då själv beredd att delta i olika uppgifter inom totalförsvaret (det civila eller det militära) utifrån din förmåga och dina färdigheter?

Det skulle ge en tydligare bild av befolkningens personliga försvarsviljas förändring över en längre tid.

Det skulle även vara intressant att se förändringen i utfallet av en omformulering av den vedertagna frågeställningen, den så kallade försvarsviljefrågan, som inte direkt för tankarna till ett anfall från Ryssland.

Utvecklingen under den senaste månadens krig i Ukraina har en stor påverkan på svenskarnas inställning gällande landets försvar, och har gett ett stort fokus på vår egen försvarsförmåga och en debatt om ökade försvarsanslag . Hur påverkar det försvarsviljan? Intressanta resultat och slutsatser skulle kunna dras med en uppföljande studie efter denna omvälvande utveckling i Europa och vår genom historien naturliga fiende, Rysslands, agerande. Ett ökar anslag till försvaret skulle troligtvis öka antalet inkallade värnpliktiga, och ger en möjlighet att verifiera antalets påverkan på försvarsviljan.

Vi ser ju även att opinionen kring ett medlemskap i NATO förändrats under första delen av 2022. Vad skulle ett eventuellt medlemskap innebära för synen på försvaret och viljan av att försvara det egna landet? Kommer det att sänka vår försvarsvilja till den nivå som övriga länder i Europa ligger på, när medborgarna eventuellt skulle känna sig tryggare?

6 Referenser

- Alderman, Liz. 2015. "Paris Attacks Have Many in France Eager to Join the Fight". *New York Times*, 26 November 2015. Available from <http://www.nytimes.com/2015/11/27/world/europe/paris-attackshave-many-in-france-eager-to-join-the-fight.html>, hämtad 2022-04-01
- Anderson, Christopher J. Anna Getmansky & Sivan Hirsch-Hoefler. 2018. "Burden sharing: income, inequality and willingness to fight", *British Journal of Political Science*, Cambridge: Cambridge University
- Andžāns, Māris & Andris Sprūds. 2020. *Three-Decade Evolution of the Willingness to Defend One's Own Country: The Case of the Baltic States*. Riga: Rīga Stradiņš University
- Carlsson, Gösta 1952. *Opinionsundersökning av Gösta Carlsson*, Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar: Krigsarkivet, depå: Arninge
- DIR 2021:20 *Inrättande av Myndigheten för psykologiskt försvar*
- Esaiasson, Peter, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson, Ann Towns, Lena Wängnerud, 2017. *Metodpraktikan Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Upplaga 5:6. Stockholm: Wolters Kluwer Sverige AB.
- Falk, Elisabeth 2020, *Svenska förtroendetrender 1986-2020*. Göteborg: SOM-institutet. Göteborgs universitet.
- Försvarsmakten 2022. *Värnplikten genom åren*, Försvarsmakten, <https://www.forsvarsmakten.se/sv/information-och-fakta/varn-historia/artiklar/varnplikt-under-109-ar/> (Hämtad 2022-02-07).
- Försvarsmakten 2022, *Försvarsmaktens årsredovisning 2020*, FM2019-26031:18 <https://www.forsvarsmakten.se/sv/sok/#!/all?query=F%C3%B6rsvarsmaktens%20%C3%A5rsredovisning%202020.%20FM2019-26031:18> (Hämtad 22-02-15)
- Holmström, Mikael. (2012). "Försvar med tidsgräns". *Svenska dagbladet*, 30 dec <https://www.svd.se/a/b159e181-3974-35b4-a472-f279cafcd159/forsvar-med-tidsgrans> (Hämtad 2022-04-07)
- Horowitz, Michael C. & Matthew S Levendusky. 2011. "Drafting Support for War: Conscription and Mass Support for Warfare", *Journal of Politics* Pennsylvania: University of Pennsylvania
- Inglehart, Ronald F., Puranen, Bi & Welzel Christian 2015. "Declining willingness to fight for one's country: The individual-level basis of the long peace". *Journal of Peace Research*, 52:4, 418-434.
- Jonsson, Anders och Månson, Per (1972) "Försvarsvilja som attityd och kulturfenomen", *Forskningsrapport nr.22*, Göteborgs Universitet: Sociologiska institutionen
- Jonsson, Daniel K & Christoffer Wedebrand 2021. *Svenskarnas försvarsvilja*. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut. FOI-R--5206--SE.

- Jonsson, Daniel K, Jenny Ingemarsdotter, Bengt Johansson, Niklas H Rossbach, Christoffer Wedebrand & Camilla Eriksson, 2019, *Civilt försvar i gråzon*. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut. FOI-R--4769—SE
- Konjunkturinstitutet, 2022. Högkonjunktur eller lågkonjunktur? <https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Ekonomi/Tillvaxt/hogkonjunktur-eller-lagkonjunktur/> (Hämtad 2022-04-12)
- Martinsson, Johan & Ulrika Andersson 2021, *Svenska trender 1986-2020*. Göteborg: SOM-institutet. Göteborgs universitet
- MSB 2012. *Opinioner 2011, Om allmänhetens syn på samhällsskydd och beredskap säkerhetspolitik och försvar*. MSB391 – 2012 ISBN 978-91-7383-225-0
- MSB 2015. *Opinioner 2014, Om allmänhetens syn på samhällsskydd och beredskap säkerhetspolitik och försvar*. MSB802 – januari 2015 ISBN 978-91-7383-530-5
- MSB 2016. *Opinioner 2016, Om allmänhetens syn på samhällsskydd och beredskap säkerhetspolitik och försvar*. MSB1068 – januari 2017 ISBN 978-91-7383-722-4
- MSB 2018. *Opinioner 2018, Om allmänhetens syn på samhällsskydd och beredskap säkerhetspolitik och försvar*. MSB1328 – december 2018 ISBN 978-91-7383-902-0
- MSB 2020a. *Opinioner 2020, Om allmänhetens syn på samhällsskydd och beredskap*. MSB1539 – augusti 2020 ISBN 978-91-7927-034-6
- MSB 2020b. *Opinioner 2020, Allmänhetens syn på samhällsskydd, beredskap, säkerhetspolitik och försvar*. MSB1539 – april 2020 ISBN 978-91-7927-034-6
- Populär Historia 2014 <https://populärhistoria.se/krig/den-svenska-rysskracken, nr7> (hämtad 2022-03-29).
- Regeringsbeslut 3 2017-03-02 Fö2016/01252/MFI *Uppdrag till försvarsmakten och totalförsvarets rekryteringsmyndighet om mönstring och grundutbildning med värnplikt*.
- Regeringens proposition 2004/05:5 s31, *Vårt framtida försvar*.
- Regeringens proposition 2007/08:92, *Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull*.
- Regeringens proposition 2009/10:160 *Modern personalförsörjning för ett användbart försvar*.
- Regeringens proposition 2020/21:30 *Totalförsvaret 2021-2025*
- Reiter, Dan, and Allan Stam. 2002. *Democracies At War*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Rosbach, Niklas H. 2017. ”Psykologiskt försvar – avgörande för svensk försvarsförmåga”, *Närområdet och nationell säkerhet*, Strategisk utblick 7, Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI-R--4454--SE).
- SOU 2016:63 s.51 *En robust personalförsörjning av det militära försvaret*.
- SPF 1999, *Opinion 98, Svenskarnas syn på samhället, säkerhetspolitiken och försvaret*. ISSN 01401-2357, Stockholm
- SPF 2002, *Opinion 2002, Den svenska allmänhetens syn på samhället, säkerhetspolitiken och försvaret hösten 2002*. ISSN 01401-2537, Stockholm
- Thurén, Torsten 2019. *Vetenskapsteori för nybörjare*. Upplaga 3:1. Stockholm: Liber AB

- Törnqvist, Kurt. 1975. *Försvarsvilja och besläktade begrepp. Definitions-och mätproblem*. Psykologiskt försvar. Nr 70. Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar
- Wedebbrand, Christoffer, 2019. *Allmänheten och totalförsvaret: resultat från en enkät utskickat hösten 2018*. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut. FOI-R--4771—SE
- Wedebbrand, Christoffer & Jonsson, Daniel K, 2021. *Försvarsvilja i teori och praktik-Om försvarsviljans betydelse*. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut. FOI-R--5155--SE.

7 Bilaga Tabeller

År	Försvarsviljan (%)	Antal Värnpliktiga (tusen)	Utveckling i Ryssland	Väpnad konflikt i näromr.	Militär konflikt i Europa	Förtroende Försvarsmakten	Terrorism	Konjunktur (BNP-gap)
1991	79%	41	30%	10%	29%	31%	40%	1,8
1992	73%	40	30%	18%	26%	30%		-0,5
1993	84%	40	31%	17%	29%	34%	31%	-2,9
1994	84%	40	20%	13%	23%	42%		-6,5
1995	80%	35	20%	21%	39%	37%	28%	-5,6
1996	77%	37	47%	20%		34%		-4,4
1997	71%	32	34%	11%	22%	32%	39%	-5,5
1998	76%	25	34%	14%	32%	31%		-4,8
1999	81%	19	35%	18%	33%	33%		-2,8
2000	75%	17	33%	16%	23%	32%	25%	-1
2001	76%	14	30%	14%	35%	28%	60%	1
2002	77%	14	30%	11%	26%	28%	40%	0,3
2003	79%	16	30%	14%	18%	22%	50%	0,1
2004	75%	14	30%	20%	23%	26%	48%	-0,4
2005	78%	9	30%	33%	16%	23%	46%	0,2
2006	74%	10	30%	41%	19%	25%	44%	-0,6
2007	70%	5	37%	40%	17%	25%	40%	1,2
2008	72%	8	53%	50%	22%	16%	35%	2,2
2009	70%	7	31%	38%	19%	22%	35%	-0,6
2011	74%	1	37%	38%	15%	25%	31%	-1,2
2012	74%		39%	40%	24%	25%	28%	-3
2013	71%		45%	43%	25%	24%	29%	-3,5
2014	75%		73%	62%	40%	27%	48%	-2,3
2015	75%		68%	63%	48%	29%	50%	-0,1
2016	72%		61%	56%	46%	26%	49%	0
2017	71%		56%	47%	37%	38%	60%	0,7
2018	72%	4	59%	51%	33%	40%	48%	0,8
2020	70%	5	50%	48%	36%	46%	49%	-3,2

Tabell 1. Grundvärde till analysen. Hämtat från genomförda opinionsundersökningar (MSB) och förtroende mätningar (SOM-institut) samt Försvarsmaktens årsredovisningar.

Analys enhet	Väpnad konflikt i näromr.	Utveckling i Ryssland	Militär konflikt i Europa	Hot från Terrorism	Konjunktur	Förtroende för försvarsmakten	Försvarsviljan (%)
1990-2009	22%	32%	25%	40%	-1,5	29%	76%
2010-2017	50%	54%	34%	42%	-1,7	28%	73%
2018-2021	50%	55%	35%	49%	-0,5	43%	71%

Tabell 2. Medelvärden per fall, hämtat från Tabell 1.